

Inleiding door voorzitter Studiekring

Bosbeheer in de tropen en in de gematigde streken: "Wat kunnen we van elkaar leren"

**Zoals onze trouwe studiek-
kringbezoekers wel weten
kan ik nooit nalaten bij de
opening van een studiedag
in gedachten terug te gaan
naar mijn studietijd..**

Toen, zo'n halve eeuw geleden, hadden we aan de Landbouw Hogeschool nog een gematigde en tropische bosbouwstudierichting. De verhouding tussen studentenaantallen varieerde. We hadden drie hoogleraren en ieder ons eigen lied. De gematigde zongen iets over "Het bronsgroen eikenhout". Hoe dit qua tekst afweek van het Limburgs volkslied weet ik niet. Per slot was ik een tropisch bosbouwer en dat was heel wat anders. Wij zongen na een paar borrels daar tegen in:

geheel op toenmalig Nederlands Indië georiënteerde) tropische bosbouwtechniek van die dagen, dat het vaktijdschrift er naar heette: "Tectona". Tot in details leerden wij hoe de zaden moesten worden behandeld (gekookt, gekraakt, gebrand) de bodem voorbereid, de djattiplantage gedund en gekapt, het hout getransporteerd, al of niet per monorailbaan of de legendarische stoomlocomotief "de Teut", tevens de koosnaam een onzer tropische hoogleraren. Zelf was ik meer geïnteresseerd in de colleges van Beumé (en de publikaties van Van Steenis!) over de vegetatie- en bostypen, en die van Jager-Gerlings (samen met de gematigde bosbouwers) over algemene bosbouwprincipes waar

kunnen dragen: "Het bos als ecosysteem en hoe dat duurzaam te beheren". Helaas ben ik dat document kwijt.

Daarnaast waren er uiteraard de overige al of niet specifieke bosbouwvakken, waaronder alleen voor de tropenlieden Weg en Waterbouw (!); in totaal 36 incl. propaedeuse, die bijdroegen aan de "struggle for live" aan de LH-studie van die dagen.

De "fittest" onder ons (om maar in evolutie-termen te blijven) werden Ir. B. of Ir. TrB. zij het lang niet allen bosbouwers, laat staan houtvesters. Zij die wel in of nabij de branche bleven, ontdekten al spoedig dat noch in de tropen noch in Nederland in de praktijk

(dat was de gehele tekst).

Toch hadden we veel vakken gemeen. Een belangrijk verschil was uiteraard het hoofdvak Houtteelt. Zoals ons vijflettergreppig TrB-lied al aanduidt, werd veel aandacht besteed aan het telen van djatti, teak dus. Deze boom bezette zo'n vooraanstaande plaats in de (overigens vrijwel

ik tot mijn vreugde over "naturgemäszte Waldbau" en het duurzaamheidsprincipe hoorde en mede Jager-Gerlings adagium: "Wahre Waldbau ist Naturschutz". Ik schreef daar dan ook (voor Houtzagers omstreeks 1950) prompt een scriptie over in de trant van: "De betekenis van de vegetatiekunde voor het bosbeheer". Het had als ondertitel

van de bosbouw het duurzaamheidsprincipe echt werd nagestreefd. Principes wat dat betreft, die we op colleges hadden geleerd en ervaren in Duitsland en Zwitserland op excursies en praktijktijd, hadden nog nauwelijks de weg naar een bredere toepassing gevonden. In de tropen gold naast de minieme oppervlakte ingeplante teak, en later ook enkele

andere soorten, voornamelijk rigoureuze exploitatie. Het onderhoud van de tropische schermbossen liep vast tegen de postkoloniale ideeën die het onmogelijk maakte op te treden in tal toenemende lokale bewoners die nu hun eigen bos opeisten. Hoogtij periode tijdens de studie waren de bosbouwdagen waar we eens per jaar als Studentenbosbouwvereniging de echte houtvesters, vooral ook die met verlof uit Indonesië of van elders, in Wageningen ontvingen. De verhalen over hun werk en vooral ook hun avonturen in het tropisch bos waren voor mij een bron van inspiratie. Uit die gesprekken werd het mij toen reeds duidelijk dat het toepassen van het duurzaamheidsbeginsel, met name in de tropen, nog nauwelijks aan de orde was. Als tropisch houtvester kreeg je eerder een houtzagerij onder je beheer dan een duurzaam te beheren bos. Als je biologisch ecologische interesse had, raadde men mij aan, het te zoeken in de bosexploitatie. Daar verschaft het onderscheiden van bostypen en houtsoorten in een gebied waar de flora nog bij lange na niet volledig was (en is) beschreven, een uitdaging van formaat + exploratie avontuur, en ik hoopte dus maar op een toekomst in die richting.

Intussen zagen wij gedurende de jaren '60 en '70 de belangstelling voor de "natuurgemäse" bosbouw afnemen. Ik maakte tot mijn verbazing kennis met bosbouwstudenten in de tropen maar zelfs ook in Wageningen, die tijdens hun studie nauwelijks iets in die richting hadden vernomen, althans opgestoken. Het ecologisch werk van mensen als Blokhuis (houtvesterij Emmen) werd door praktische houtvesters deels nog van mijn lichte maar vooral latere jaren weinig meer gewaardeerd, zelfs ten dele te

niet gedaan. De ecologische golf van voor en vlak na de oorlog vanuit Duitsland en Zwitserland was voorbij.

Maar zie, een aantal jaren geleden mocht onze Studiekring een dag wijden aan Pro Silva; een nieuwe golf van ecologisch denken viert hoogtij. Ook op deze dag komt dat mede tot uiting. Toen mijn generatie studeerde waren voor het ecosysteemdenken in het tropisch productiebos de geesten en de socio-economische toestand kennelijk nog niet rijp, in Nederland kan men zeggen dat het bos er nog niet rijp voor was. Dat bestond destijds immers grotendeels uit grove dennenopstanden en wat andere coniferen van nog een halve eeuw oud. Nu zien we in diezelfde bosaanplanting alom natuurlijke processen (met name natuurlijke verjonging) die uitnodigen tot een veel efficiënter en duurzamer bosbeheer op ecosysteem basis dan de tot nu toe gebruikelijke kaalkap. Eindelijk is er de gelegenheid de in Europa reeds aan het begin van deze eeuw geboren duurzaamheidsideeën ook in Nederland toe te passen.

De publieke opinie, die tijdens mijn studietijd geen benul had van tropisch bos, heeft intussen wereldwijd geleid tot grote aandacht voor het duurzaamheidsprincipe. In het tropisch bos zijn thans, op zijn minst als experiment, vormen van exploitatie en beheer ontstaan die rekening houden met natuurlijke processen in relatie tot duurzaamheid en biodiversiteit. We hebben zelfs een stichting "Tropenbos": die verantwoord beheer van het tropisch bos nastreeft. Ook zijn door de technologische ontwikkelingen verschillen in beheer, administratie en exploitatie verminderd en is de relatie met ander landgebruik en het multifunc-

tionaliteitsprincipe van veel meer betekenis geworden, vooral ook in de tropen.

In de studierichting is door al deze ontwikkelingen het destijds vanzelfsprekende verschil tussen tropische en gematigde bosbouw vervaagd, zo niet geheel verdwenen.

En zo is het dan gekomen dat we vandaag een studiedag kunnen wijden aan de overeenkomsten, en dus over hoe we ideeën, ontwikkeld in de tropen kunnen toepassen in de gematigde streken en omgekeerd.

Dat betekent niet dat er geen verschillen meer zijn. Naast onderscheid in sociale en economische context is nog een opvallend verschil dat we in een houtvesterij in de tropen altijd te maken hebben met enige honderden boomsoorten, waarvan vele zonder exploitatiewaarde, terwijl, zeker in ons land, er nauwelijks een keuze is uit tiental soorten, waaronder diverse exoten. Daardoor is er een groot verschil in uitgangspunt: Hier streven we meer en meer naar een bos met grotere diversiteit omdat voor een natuurlijk beheer het eenzijdige bos met slechts één houtsoort weinig perspectieven biedt. In de tropen daarentegen is het natuurlijke bos te divers om het enigermate efficiënt als productiebos te kunnen exploiteren. Daar zal, als dat laatste het doel moet zijn, toch naar enige vereenvoudiging gestreefd moeten worden.

Maar laat ik niet in detail treden. Daarvoor hebben we nu juist al die deskundige sprekers gevraagd en vooral ook de voorzitter die, om maar iets te noemen, o.a. zijn sporen in de zo juist genoemde stichting Tropenbos heeft verdiend. Ik draag gaarne de leiding van deze dag aan hem over, aan de heer Lammerts van Bueren.